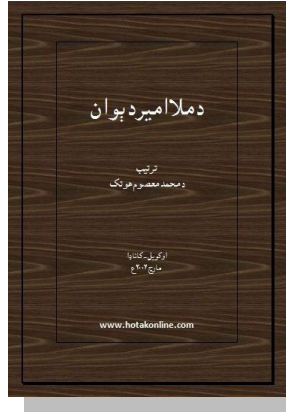

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڊا

مارچ ۲۰۲۲ ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

ملا امیر او د پوان بی

د ملا امیر د پوان دغه نسخه ، چې ماد چاپ له پاره تیاره کړه ، ماته د ۱۳۲۵ ش کال په سر کې په کندهار کې لاس ته راغله او ترکتلو وروسته یې راته څرگنده سوه چې دانسخه دارو ا بناد حاجي دوست محمد پرېڅ له کتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو کښلې و^۲.

د ملا امیر د پوان د حجم له مخې وړوکی د پوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمونه لري خود الفبي د ټولو پټيو غزلي پکښې سته. د پای پاني بي د (ياء) ردیف ته رسېدلي دي خو څو پاني بي کنډوي. مادانسخه تر موندلو څو میاشتې وروسته د زېري په جريده (د ۱۳۲۵ ش کال ۹ - ۱۰ گڼه) کې معرفي کړه او دهغي ليکنې لنډيز دلته مکرر رانقلوم:

^۱ حاجي دوست محمد پرېڅ د سراج الملت والدين امير حبيب الله خان د پاچهۍ په دوهم کال (۱۲۸۲ ش) په کندهار کې زېږېدلی او د ظاهر شاه د پاچهۍ په شپږ دېرشم کال (۱۳۴۸ ش) په کندهار کې وفات او پخپله پلرنۍ هديره کې ښخ دئ. پلار يې قيام الدين خان او نيکه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدی. د حاجي دوست محمد پرېڅ پېښه سوداگري وه او د څور لسمې هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو کلونو کې يې د کندهار د شاه بازار په ختيځه راسه کې د پونبلي چارو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځی درلود. حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه کې قلم چلاوه او يوه غني کتابخانه يې درلوده چې د پښتو و پارسي و عربي ژبو خطي نوادري پکښې خوندي کړي وو. دده کتابتون په کندهار کې دارو ا بناد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مړ) تر کتابتون وروسته د خطي نسخو د کيفيت او کميت له درکه مشهوره کتابخانه وه. د بايزيدروښان نوې موندل سوې رساله ، چې د علم درسا لې په نامه په ۱۳۲۴ ش کال دارو ا بناد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په کابل کې خپره سوه ، د حاجي دوست محمد پرېڅ له کتابتون څخه راوتلې وه. د حاجي دوست محمد پرېڅ زوی نور احمد پرېڅ هم د پښتو ژبې ليکوال او د طلوع افغان اخبار پر کاره همکارو. نور احمد پرېڅ په ځواني کې مړ سو (دی بايد له اروا بناد پوهاند ډاکټر نور احمد پرېڅ سره مغالطه نه سي).

^۲ زه (هوتک) د نوموړي ليک دده د کتابتون دنورو نسخو د کتلو له خاطره پېژنم او زما په کتابتون کې د حاجي دوست محمد پرېڅ په قلم داخوند دروېزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چې دخپل کتابتون د يوې نسخې او دارو ا بناد سلېمي د کتابتون دکومي نسخې تر مقابله کولو وروسته يې ياد ا ثبت کړي دي. د حاجي صاحب مرحوم ليک په نسبتاً ښکلو خطونو کې راټلای سي.

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمې هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي یوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان یې درلود او شعرونه یې دخلکو خولوته لوېدلې وو . هسي خو په پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امیر) او (امیر محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خو پیاوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دریم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امیر په نامه یو شاعر معرفي کړی دی ، چي زموږ تریب بحث لاندې ملا امیر سره یې ځیني گډه وجوهات سته . دی لیکي :^۳ امیر په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب یې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي ټاکلای شو او عمر یې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دی . له دېوانه څخه یې معلومیږي ، چي د ژوند وروستي کلونه یې په گرش (هیلمند) کښي تیر کړي دي .^۵

ددغي لیکنې په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبیات پښتو)) محترم مولف هم دده یادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امیر د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بیتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امیر) او (ملا امیر) به یوسړی وي . د (امیر) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد لیکي ، چي ظریفه او شوخه طبعه یې درلوده . د ملا امیر په دېوان کي مادظرافت او شوخی صریحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نزدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امیر په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دی ، چي د کندهار ښار لویدیڅ لورته پروت دی .
 شاوخوا یې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تالیفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دی . فارسي دېوان یې چاپ سوی دی . زما (هوتک) سره یې یوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائیب الحکومه سعدالدین خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمایښت د ((محمد رحیم الکوزي قندهاری الاصل ساکن هرات)) په قلم لیکل سوی دی .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دی ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زیږي) جریده کي خپره سوی ده ، بیا تکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړې او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به یو وخت سموم . دادئ اوس اووه ویشتمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوی ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دی د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښی دی. ديوان مردف او دپای له خوانيمگري دی. د وروستۍ پاڼي رکاب يې (خما مقصود) ليکلی دی، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلومېږي. څرنگه، چي دېوان نيمگري دی، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څوځايه ۱۳۲۷ او يوځای ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسېږي او د (ی) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پاڼو کي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دی:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالا په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گويي ده په قرآن کښي بيان کړي پاک مولا

++++

له د پوان څخه يې مادده د ژوند په باب زيات مشخص ټکي ونه موندل .
دامير حبيب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) يادونه يې خوځايه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امير دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ يم

او يا:

د پردي عــــمرد امير حبيب الله وي
تر سايه لاندي ناست امتيان ستا محمد ه
تل مشغول د قندهار پــــه آبا دي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد ه
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امير فقير دو عاگوى ده هر صبا محمد ه

د نهر سراج واله (و ياله) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهيلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف ديوي غزلي مقطع داسي ده:

د يار لس صدی هــــم شپږ ويشت کاله
وو تېر شوي ملا امير بيان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) بايد دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبيبي - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاريخي بېنېليک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعاروځه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت دخداى نـهال پر خپل زرگي کړه
اوبـه يې په چشمه د شريعت
اسـم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت دخداى پر خپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.*

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه⁸ . تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتن اوخطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساوه اوماياله خانه سره کاناډاته راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتن راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داخوتکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلورپرته نورټول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي. دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دي اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي. بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اڀخ زياتوب بي دشعري قابليت دنه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دي. ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دي چي وايي پخته کار سالک به بي بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي. شاعرتنه دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلوتمه لري (د ع رديف) خو خاي خاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف). شاعردسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اود آيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطر ډبره ده (د ه رديف). دي دخطر خاي هم دخپلي تجربې او پوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف).

شاعر غواري دځينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اودخان له پاره د(کمينه، دون همته...) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي.

دملا اميرپه دپوان کي ديولتاريخي پېڻويادونه سوي ده چي مايي دلومري وارمعرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار). ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزيگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسپته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کارې.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملااميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه ————— ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه ————— ربه لازم ثنا گوښي ده
په ق ————— ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد ————— لامه دي انعام وي
له ما خ ————— واره امتي پر خپل پېشوا
ه ————— م پر آل ه ————— م پر اصحابو دده باندي
ه ————— م پر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر ————— رباطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س ————— رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک ————— و خپل نفس ته
پر دغه ————— تقصير همېش ک ————— وه ژړا
ښه محکمه پيال ————— ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل ————— و يه بلا
شفقت د فقير و ع ————— ظ و نصيحت دی
زياتي نه ل ————— ري قدرت د ضرب پر چا
راش ————— ه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ ————— ک ————— په مجلس دا وليا
هر گناه ل ————— ره زنگه ————— ونه پر زړگي دي
آيينه د زړه ل ————— ه زنگه ک ————— په صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک ————— په
د ت ————— و حيد پر لار ت ————— لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

د ملا امیر دیوان

گمراهان د زمانې تر حساب تېر دي
ملا امیره) کناره شه له هر چا

که ساقی راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پرخپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي د درباری هم هم د دریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا هغه دي نښانې د پیغمبریا
هیخ د حسن سیال (بی) نشته په دنیا کښي
سیالی نه که ستا لکه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یې ستا لکه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق ، تې¹¹ کړې اظهریا
و دیدن ته دي محتاج شوا ه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنه دانه د زمانې یم
د پرستان رندان هغه دي ستا دریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښي
نه پوهېږم په خپل نفع و ضرریا
بې صبري می شوه غالبه ستا په عشق کښي
قناعت پیاله که راکه پرې بقدریا
دهجران په اورمی هغه سیخه صنمه
ملا امیر) که مفرح کړې په نظریا

¹¹ تې = ته یې

د ملا امير ديوان

صدقہ شہ صدقہ شہ دل و جان زما
تـر ديدن و تـر ديدن دخيل جانان زما
يـو ديدن و عاشقـانـولـرہ بس دہ
ہمبشہ دوی ثناخوان دي د خوبان زما
منتـظـر و رتـہ و لارـدي بي اختيارہ
کہ معـمـور شي پـہ ديدن دگل ريحان زما
نہ لہ سترگـو غائبـري نہ پـہ سترگو برابر دہ
لار د عقل نشسته چي خرگندہ شي سبحان زما¹²
هيخ تعليم و عاشقـانـو و تـہ نہ شي
دوارہ کـو نہ دي پرې ايـني پر جانان زما
شابس شابس د عـاشق پـرہمت باندي
چي يک بين شو يک جہتہ پرميدان زما
(ملا امير) غريب دو بين دي تي¹³ يکبين کرہ
رب کریم دہ ہم رحيم دہ ہم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلبوب
پہ کال سلب شوم مسلوب
هسي رنغ راباندي راغسي
پہ مثال لکه ايوب
د عشق دارنگ سخته زور دہ
بي بصرکي¹⁴ عشق يعقوب
کہ معشوق هر خو جفاکري

¹² ددي بيت خبي د غزلي دنورويبتودخپو پريرتله زياتي دي.

¹³ تي = تہ بي

¹⁴ کي = کړئ

د ملا امير ديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي همپس ش ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنځه به روغ نه شي
بسي دياره د محبوب
د عشق هسي غالب كار ده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
نه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گنا كه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلگ په ظاهر ډېر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ واورې په قيامت
په اخلاص وپـه تصديق وکړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانایان مي دي مشغ — ول دیار په مینه
پروانه که د دنیا پ — ه زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه دیدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مو منانو
بې ل — ه خ — دایه تکیه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — ووی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زرگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا . اوما سواد خدای تعالی له ذات پرته نور موجوداتو او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خدا ی پر خیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي وار دئ که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روېې ســــم پر لار د شریعت شه
ر هروي بې شریعته دئ سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي تر سان هم له عذاب د قیامت
په لباس د حلیم پتې شه سر تر پاییه
د حلیم لباس دئ هر مومن له مرتبه د شرافت
حلیم خوی د انبیاء و اولیاء دئ که خبر یې
قهر غضب خوی د شیطان دئ نه دئ خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیرې یې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سوا الله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
(ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
دغه لوی فضل عظيم دئ چي يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
تبر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
چي مشغوله پسه صلوت طبيبات شو
هر گفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
هېر يې نه و چي دربار ته د سبحان خوت
پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
گفتگوي د گوي مگوي يې سره و کړ
گوي بيان د شريعت دين يې روښان خوت
د مگوي خبري پتي له هر چا دي
پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
بې مثالې بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
پنځه فرض²⁷ چي ادا پسه جماعت شي
خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
مومنانو امر ونهی ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصیحت د (ملا امیر) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه یا مغیث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه یا مغیث
حاجتمند درتـه و لار دي بي شماره
فرياد رس يي، له تا غـوارې حاجتونه یا مغیث
حاجت زماده ستا رضا په دوارو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمر و نه یا مغیث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غمونه یا مغیث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم و کړه دیدار و کړه ته پر و کړه کرمونه یا مغیث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کـښي
تر چشمانو يي خو ناب وهي موجوده یا مغیث
و خپل يار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظريي ستا دوا دئ د زخمونه یا مغیث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکمونه یا مغیث
مومنان مي مقبولين په دوه جهان کـښي
د تقوی توکل ډېر دي اجر تـونه یا مغیث
ښه خلعت خدای د ايمان و مور (ته) را کړئ
مور پـردا خلعت همپش کړو شکر تونه یا مغیث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکښي ډېر د حل حرمت دي بيانونه یا مغیث
زمور ايمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغیث (دمیم په پښ) فريادرس، هغه ذات چي فرياد ورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د (ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راته ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هممه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي تـــوبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي تـــوبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راخځه هېر صبر سکون کړ
 اوس له ډېرې تلو سې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلومېږي د نيکي هم دا قبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندي اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ ماضي: تېرسوی وخت

³¹ وکړئ- وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامزاج شـوهفته بيـ لکه دبلخ³⁵
 ستاوصال زمـادوا دهـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهنداوجلخ³⁶
 دووصال کوخه دي کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـرکمه به تـبرپـرم
 لاربه خلاصه پـه غره شي که پـه سلخ³⁷
 هسي گـرم ده بازارد عـاشقانو
 سـورپه نه شي دسيـاه بندپه يـخ کلخ³⁸
 وعـاشق ته بيـ ژاپـه برخه ورکـره
 تل بـه ژاپي چي پـه زره بيـ خنجرخرخ
 هرگياه مي پـه باران خوشحالي کاندی
 (ملا امير) ده ډـر خـوشحال په برف پـرخ³⁹

مـوروپلاروتـه هيخ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبحان بي بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالديـنودئ حق ډـر وباسـه غچ
 بيامي حق داسـتـانـوده بي شماره
 نـه محکم بي تـينگـوه لکه سپين گچ
 بياحقونه پـر هرچاد علـماو

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته اوسلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته بي بياورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورخه وايي

اولدته بي دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پیربل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه تـــه گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــرڅو شحال پري
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هـــم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لوبدلو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزار لوبه معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه ششوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څولذ یذ طعم و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشرافت و ښه ادب کړه
خبردار شه چې اواز نه کړې بلند
حرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده ددنیایا پر بست و بند
پر دنیایا پاته نه شي هیڅ وگړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا امیردیوان

خان محکم کـــر دخیل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بدشي درخـــر گند
بدبختی غلبه کـــرې پرهـــر چاده
(ملا امیره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خیل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــر بود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که درشي سهل کارده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نه ده
دو وصال دپاره رده ســـر پر سجود
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شونم رود
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پـه بهارزود
دغج جهازراته جوړکـړی خپل دلبرده
نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمـنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـړه ټينگه تـرپولاد
خان يې يار کـړه په زاري وپـه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـه پاره
پـه يوه نظر بـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهـرباطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسي چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـړي له هرخبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پرمالک يې قـدر د پروي تـر شمشاد
که خـوک وکاندي نـظرو حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـمه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار سم خه

⁴⁶ دانيم بيټی دغزلي تر بحرخلورڅپي زيات دئ.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: درياي کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانويوه ډله ده اودنړۍ په څلور وگوتوکي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يا يې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جابه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تي⁵⁰
خو آخري زمين شته و بې بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداي بادشاه کړ
بيا يې ترکه کړه دنيا په دين شونډاد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لري ياد
د ناقص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
ته کامله ټينگوه ناقص نامراد⁵¹
کاملان چي جستجوي د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تونډه دلاري زاد
اول خان ته نصيحت کړه بيا وبل ته
(ملا امير محمد) ژاړه په فرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شوه دادنيا محمد
(وه) راغلي ډېر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسمان نه عرش و کرسی
امکان نه لري چي بر به شي تر تا محمد
خداي در کړې بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تي = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه واروسوامحمد
ستاگرهوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگرهوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمسانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نورده حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي ياک مولا محمد
ته دغيبو خزانه وي په وحدت کنيي
له وحدت را بيرون شوي پردنيامحمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت دپاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي دجمله ووانبيامحمد
يولک خير و بشت زره دي لښکرو مقرر
ته دټولو هم سرداروي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار بمرحوم کړي په رشتيامحمد
ډک روی دزمين ولسه غفلته ياسروره
ستاددين روښنايي شوه ترعرش بالامحمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا اشـوه کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه رو بنانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه بنايي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عـفوه غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسـم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د باد شاه دې برقرار روي
په سراج الملت والدين ده مسما محمد
چې پردي عمرد امير حبيب الله خان وي
ترسايه لاندي يې ناست امتيان ستا محمد
ر به اباد نائب صاحب لـري ترډېره⁵⁹
اخلاص كښ ده د پيشوا هم د باد شاه محمد
تل مشغول د كندهـ ساريه ابادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور كه وخت نزدې ده
(ملا امير) فقير دو عاگوي ده هر سبام محمد

كه له ياره پـرياراشي دوصال كاغذ
پرچشـمانو قبلوي د خان پايمال كاغذ
كه عاشق لـره يې خط د قتل راشي
وعاشق ته معلـومېري چې ډر د خيال كاغذ
د منصور چي عشق صادق و حال يې گوره
پاس پر سردار خندان ورك و جنجال كاغذ
پايبوسې دي سخته گـرانه ده صنمه
زه به نسـمه⁶⁰ و مخ ته ستاد فال كاغذ
ناديده پـرتامين شـومه جانانه
راستولي دي خپل دوست له⁶¹ د جمال كاغذ
كه مي سرو مال برهم شي ستا په مينه
(ملا امير) مي نه غـواړي د سرو مال كاغذ

⁵⁹ له نائب خڅه يې مراد د كندهار د هغه وخت نائب الحكومه سردار محمد عثمان خان دئ.

⁶⁰ نسـمه = نيسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشر سرور
ستاد ربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښن نارې بــــه کاندې پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دې بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــوريم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال يم ياره مــــه شه مرور
پيدا شوې زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړې مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه خپه ولو ستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني څې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي و جيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي تر توحيد سم برابر

جفادي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خود به کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پر ما خوار راغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه دیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظر بمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طایحی دکفار وده نار

د ملا امير ديوان

(ملا امير) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلـوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډ يـم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پـراس همپش يم زرین سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خـراب د عقبا کور
د نيکۍ په زراعت که ځان کړې ستړي
پاک الله به شي خوشـحاله هم غمخور⁷⁰
خـوی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مـغموم په غـم نسکور
رقيبان راتـه ولاړتـوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کـړي د عشق اور
که يوزخم د خـطار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کړم شل او کور
که محـرم زه د دربار دخپل اشناى شوم
په کار نه لـرم جنت حـور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
ځان کـړي پتـه د زمانې دشـر و شور
يوگوره، يو بوله، يو وينه، يو غـواړه
(ملا اميره) يک بين شـه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرم زم مست خمار

⁷⁰ غمخوړته يې په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پر حق ستار

خان بیغم کـــــر په له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهبا زگذر که تر عرش لور
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شیطان ســـــرې شو خور
ربه راکاندي تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــرې په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــرې
دمحشر په روح مامه کـــــرې غریب اړ
ستاد ربارد عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــرم په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دوصل جامونه راکړه
ماسیراب کړه تردنمن مې کـــړه ته لوړ
چي هـــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحمته هنجه وړای نه شي کاکـــړ
هـــرسړی چي کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ســـتادربارده دپاکانو وډنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما دزړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو دزړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهرچاده
خه به وایم زمـــاهمت شولکه باز
چي درون دچـــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تـــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چي ستادرله به درشي عـــاشق پایواز
دامید په دریاب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس راکـــړي زما دمساز
جاهلـــان مې له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گـــويامره دي په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تاز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده، چورچورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديدته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کڀرپه ماغريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گهرا نه لارده
گهرا نه ده چي فرياد کڀرپم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونڊي کڀري خاروخس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډډر وډر پريس
هر مرغه چي وي ايله په هواگرزي
چي بندي شي گالوي بندد قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فريادرس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس وناکس
دا يقين ده چي دمگرگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خنده خندا هوس

ستا په فضل به خلاصېږم له خناس
تل جهاد ورسره کڀرپم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کڀري مسوس⁷² په ډډر سواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې — رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوښه نه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه و کره قیاس
 په تصدیق و په اخلاص عبادت و کره
 ځان ساته قوی د بنمن لری خناس
 بنه صفا کره روح و زړه په ذکر و فکر
 خپل دلبر لره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پیرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 ستا په زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هوار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزوي کيقباد هم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لره زنانو ته نگاه کره
 پر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سه هاره بیداري کره غفلت مه کره
 که غافل شوي پرتارغ کوي خروس
 که دي داد دولت نگاه کره ته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عياشۍ کې پاچهي کړې وه (غياث)
 د قيانوس: يو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غياث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـر په دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـر په بد خفاش
که صادق یې امـر ونهی کـر په محکمه
په قـرآن کي نقش کـر ی دئ نقاش
خـو باطله مـد عا د د بنمن نه کـر ی
مـد عا د د بنمن دئ پـه شرعه پاش
ته آئینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بي تلاش
هـر بنده چي پـه اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هـر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هـر سپاهي وي تېر تر سر هم تر معاش
(ملا اميره) دون هـمته تـر هـر چا یې
هسي کم یې د دنیا تـر ادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـر زړي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

⁷⁶ نسه = نېسه

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هبرپري
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومپش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عاشق بي که رب جذب کئ⁷⁷ درپش
که عاشق شوې دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همپش
دخدای اسم ده سا کرتابه مسکورکړي
یک بيني ویک خو اني به کړي ستاکپش
متنفر به له مخلـــــوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خو پش
بڼه بيان د جذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) بي بيان وکئ⁷⁸ خيراندپش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړې فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پـــــه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پـــــروانه که ددنيا پـــــه خريد فروش
عشق هـــــغه دئ چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پـــــه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي بي رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق یې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بیان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بیان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خیال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنیا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هیڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوی دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماریم
دنا کس اوس منت باریم هم بارکش
رقيبان راته ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړې دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوي ستاپه لوري
منتظر درته ولاړیم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بیاله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقیره

80 قرش: دیوي سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شیرین ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل پـــه اخلاص
خان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت بـــه درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته بـــه شې په دغـــه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا بـــه پيدا کـــړي دسرقصاص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
پـــه مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشـــه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نه وليد بن عاص
ددنيا مـــحبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له خـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ســـتاو ديدن ته
ستا په ديد ستا پـــه رضالـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه خـــوشحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مـــقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان پـــه هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

د ملا امیر دیوان

هغه څوک چې توانگر په قناعت شي
 زړه یې خالص شي د دنیا له سخت مرض
 د انایانو لره لپاره بس ده⁸⁴
 (ملا امیره) جا هلان دي په زړه قبض

و خپل یاروت ته ژراده زما فقط
 توکل پرتا، نه پر بل چاده زما فقط
 بڼه مي یار بڼه يې دیدار ده بې مثال
 ستا دیدار ته ډېره تمنا ده زما فقط
 محروم ستاله دیداره هغه څوک دي
 چې کافي دي دینمن ستاده زما فقط
 تل د زړه د بگ په جوش د عشق په اور
 تر چشمانو مي خوناب گاه و بیگاه ده زما فقط
 پخته کار عاشقان موج لکه دریاب کړي
 ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زما فقط
 منصفان که انصاف و کړي په خپل ځان کښي
 هيڅ منت به نه پرتاونه پر ماده زما فقط
 په عالم کښي منت بار شوې (ملا امیره)
 د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زما فقط

څو به گورمه ژوندي پر دابساط
 طمع نه کړم چې پیدا به کړم نشاط
 شیرین عمر په غفلت را باندي تېر شو
 نه مي وکړه بڼه تقوا و احتیاط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لپاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بڼه تقوا و عبادت احتیاط

دملا امیردیوان

دنیا خای د کوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه واره صرف په عبادت کبني
تبر بـه شې د باد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه و بره نه کړای
که له یار سره یې نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تیره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډېر بـه خو کړې انبساط

د عشق بار زمـپه شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـماشاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یې دام دزلـفوا یبني
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شو زما و خان ته
نیک عمل ده زمـا و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت مي د باد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم زمـا تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو وصال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډېر د یار مخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یې نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کنبلي دي: هرچه د قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع يـم د ديدار لـرمه طمع
زه بلبل يـم د گلـزار لـرمه طمع
سياحـان چي سياحت پر زمين کاندې
زه سياح يـم د بهار لـرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سينه کښي
زه عاشق د فيض انوار لـرمه طمع
چي تشهيراختياروي هغه خامان دي
زه پخته د گمناميه، د قرار لـرمه طمع
نابالغ فقيران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بنه رفعتار لـرمه طمع
په طريقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طريقت يـم د دستار لـرمه طمع
کمينه بنده دخداي (ملا اميره) فقيره
د تاخون په وينو سور لکه انار لـرمه طمع

دلاله په شان زما داده د زړه داغ
ستاد عشق له غمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي وليدای ديار د حسن باغ
که صدف رنگه سينه شو ه د چا صافه
په صدف کښي دروښان وي لکه چراغ
د حقيقت پسر گلستان بلبلان گرزې
کله نښايي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امير) غريب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـــــمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـــــلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندې طواف
له ازله قاسم کـــــري بڼه قسمت ده
کافـــــران به په عذاب مومن معاف
پرزاهـــــد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـــــر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـــــغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـــــمه ده واره عشق ، و کـــــره انصاف
د زاهـــــد و کفاف قـــــوت ولايموت دي
په زيادت بي حکـــــم کبېري د اسراف
سرگـــــردان اهل دنيا دي په طلب کښي
مـــــورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـــــدای دي صبر قناعت زما روزي کړي
(ملا اميره) لـــــه خپل نفسه کړه خلاف

که صـــــادق بي له گناه کـــــره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـــــره نفس ضعيف
دنيکـــــان و محبت د خـــــان عادت کړه
خـــــدای دي نه کاندې گـــــمراه د چا حريف
د جاهـــــلو له صحبت به بـــــعيد گـــــرزه
په صحبت بـــــه دنيکـــــان و شوي لطيف

⁸⁹ ښايي چاپ وي؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــله که دانایې
په خپل ځان کـــــــره جامه د عشق لفیف
پـــــــه ویل دمحققانـــــــو فـــــــهم وکړه
هـــــــرگفتن یې تـــــــرمرجان و در ظریف
هـــــــرکامل له خپله ســـــــوزه تصنیف کړی
ناقابل ده (مـــــــلا امیر) کـــــــوي تصنیف

ماچي و خوړل ديـــــــاردلاس تریاق
راخڅه ورک شـــــــو وخت د صبح وداشراق
ستاله حبه ما سیواشـــــــوه فـــــــراموشه
بیاپـــــــه یاد دیار شیرین دهـــــــان بزاق⁹⁰
سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
د عشق آس می خابک ولید تـــــــربراق
چي وصال می د دلبرپه کـــــــوڅه وشو
داخـــــــلاص پـــــــرمیدان پاته شومه طاق
له هـــــــغه پس خوشحالی شوله راپېښه
بیامی ولید ځان جـــــــهان شومه آفاق⁹¹
په ظاهـــــــر صورت مشغول یم له عالمه
ذمیمه شـــــــوله بدل پـــــــه نېک اخلاق
(مـــــــلا امیر) ده مـــــــدرس د عشق په علم
دهـــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي ترعتاق⁹³

ســـــــتاد وصل د گلشن زمـــــــا اشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

د ملا امیر دیوان

څه به وایم د هجران د لوی فراق
زه تر سرو ترمال و خپل جانان ته
خداي دي نه کاندې زما قول په نفاق
په ژړا سره زما بوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زما حجاب ديار له مخ شو
ورکېده دي د حجاب په نیک اوراق
د توحید په دریا ب غرق شه حجاب نشته
بڼه وصال به دي روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي و هر چاته رسېږي
منتظ ورتنه ولاړ دي تـول عشاق
دوه جهان چي له تاهېر شوه (ملا امیر)
څه په کار دي خراسان ملک د عراق

بې جذب الهي به څوک پیدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کړي چي يې رب که سینه پاک
عامل د شریعت شه ته خضوع و انقیاد کړه
تمثيل دامرکاندي زیاتي نه لری هیڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دی تېر تر نام و ننگ شي
محکمه شریعت وي پخپل دین کښي وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهان ه قیمت نه دی
فرض (بي) پتهېده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورته وايي تر تانشته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شيرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز ماني دي مبتلاخه ورته شاک

من و عن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر دا اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت در روجي ډېر دئ که پورورغي سالک
پر (ملا امير) چي راغي همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندې و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پر ناقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پر خان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
د سلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه د حق باطل

رانبکاره شو داشنه ای حسن جميل
محسنات د دنيا شوه خو وار و ذليل
بنايستي د دواړو کونو سرکوزي که
چي بي وليد زماديار حسن اصیل
په کامل صفت موصوف زما دلبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په هېرم چي قصير شي که طویل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رود نيل
سرو مال زما فديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوخ لپړ

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خوډبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق د معشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم د عشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
د ظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيڅ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
ځان ملبوس د بې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

د ساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانو د بلبلو چوونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن يم بل گلشن خه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانواريه واروينم
مومنانو مومني په عشق پيدا كړه
په عقبایې لویه گټه د دیدار وینم
له دیدار څخه محروم ټول کافران دي
عشق بې نشته دوی مقهوره د قهار وینم
بسه شیرین بیان د عشق ده (ملا امیره)
راشه وخت کتو تاه دئ اوس تلوار وینم

خدای را کړي پاکیزه دین د اسلام
دغه رحیم درحمان ده لوی انعام
جماعت مي طریقه د پاک رسول ده
خبردار شه لومړنۍ ونه کړې بې امام
تارکان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابسه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسـتـغفار وایـه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي د نبي خیر الانام
توکل تقوا همپش پرځان لازم کړه
د بنمن بند کړه د خضوع په محکم دام
بیا منقاد د خپل پادشاه شه که دانایې
محکومي ته همپشه کړه د حکام
(ملا امیر) غریب دو عاگوی دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

دیاردید لره ورځم بې پروبال یم
له دیدنه بې شرمم بې جمال یم

دملا اميرديوان

زه غلام ييم بېکاره ديارپه کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال ييم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
ياره ته مي کړه قبول زه دېر ملال ييم
رقيبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستاد ربار لره درختم بند په جنجال ييم
درقيب له هـمراهي مي سل توبې دي
ناديده يار مين کړي پر شين خال ييم
کيمياگر (دي) دکيميا په طلب گريزي
ديار وصل زم کيميا په قيل وقال ييم
عاشقان کيمياگران طلب ديار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال ييم
د تغير تبديل لار نشته زم او يار ته
په طلب بي دوصلت و دوصلال ييم
حيران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال ييم
زه منکر له بندگي د نفس شيطان ييم
(ملا امير محمد) بننده د ذوالجلال ييم

په ظاهر غريب مـلاباطن ملنگ ييم
په اسم ذات سره خوشبويه تر لونگ ييم
لوی اقليم د مومن زړه ده بي پايانه
وربې¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ ييم
که لښکر د دښمن د پرده هيڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ ييم

¹⁰⁰ وربې = ورپه بي

د ملا امير ديوان

پنځه غشي مي پنځه فـرض لمونځونه
 که ماتينگ کـر هـزه ولاړ ديار پرتنگ يم
 ديارنگ مي جـماعت دپاک رسول ده
 مومنان بـې¹⁰¹ تينگـو و هـزه ناصح لنگ يم
 پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
 پرې بې نه ږدم که هرڅوپه صورت خورنگ يم
 که وصلت له ياره غـوارې لار دغه ده
 که مي تينگه کـر هـدالار بادشاه اورنگ يم
 افضل کړی خدای زمـور دين ترکل اديانو
 که عامل د شريعت شـوم هـزه خوشرنگ يم
 ستاد عشق له زخمه سور لکه سورگل يم
 عاشقان دي واره سـره ، نه چي زه رنگ يم
 دو صال طلب لازم پـرمـما غريب ده
 دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
 هـمراهي د بې دينانو په کار نه ده
 بهتر دا چي له بې دينو څخه پرڅنگ يم
 که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
 خورند سـر به همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
 د سراج الملت والدين بنه دبدبه ده
 (ملا امير) دده دو عاگوي نه دپرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
 دغه اور هـجران ديار غوارم تاوان
 په عـوض کنبی وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بې = به بې

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سرلگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيداشي
همگي به کي¹⁰³ فديه ترخپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصودنه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيايي سپورکاندي د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېرشي
پروانه کړي د دنيا په سـود و زيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اوردي کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سـيله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دي کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سـوخي رقيب لعين
بي تکليفه هېخ قاصد مقصودنه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

دملا اميرديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غماز نه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالتي نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگاره خو اړبنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناهـ کار غـ واري غفران

چي خالق تخليق وکئي¹⁰⁵ زمـ اذ ژوندون
بيا عاشق يې پر خـ ان کـ ږم راغي بېلتون
په خپل عشق سـ ره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيـ م سرگـ ردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـ ا په باب قلم خه کنبلي
چي يو غـ م وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خـ وب خندا شوه ستاله حبه
په کارنـ ه دي ددنيا ډېر نعمتون
نـ ور غـ مونه راخـ ه هېر ديار غمو کره
يار نيولي دي له مـ خ سـ ل حجابون
محـ رمات شهنـ اک شـ وه سل حجابه
له مذکـ وره تقـ ووا کـ اندي صالحون
په نصيب د عـ اشقانـ و عجز و نيا زده
ديار حـ ب د عـ اشقانـ وده ژوندون
تل مشغول ديار پـ ه وصل صادقان دي
سمندر غـ و ندي ساکن اور يې مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـ ه اور د عشق صابون

معشوقـ ان د عـ اشقانـ و قاتلان
بې تقصيره خـ ني يـ و سـ ي دل و جـ ان
په عالم کنبلي سرگـ ردان گريان وي
بيا يې قـ وت وي دزړه وينه دخپل خـ ان

¹⁰⁵ وکئي = وکړئ

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پرحرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهانه ځني هېر شي بې دلـبره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتبه يې وي بلنده تـراسمان
په اول کښي محبت بيا گـمنامي ده
(ملا اميره) گـمنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تـرقند مسرو
درقيب پـه محبوسـي بـه هيڅ بند نه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپري کړي
عـاشقان سينه سـوزان په اند پښنو
رقيبان يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکړو¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـدبختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـرله او رو
بيا يې وکـر تـکبر پـه سجده کښي
په کار نه شـو عبادت دډ پر کلو
رقيبان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغله پـه گامو

دملا اميرديوان

خال دي ايڻسي دئ پــــه ميان ڪنبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب ڪر مه ليلو
 ودر بارت هـه دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولا ڀبه نه شــــم مگر ديدرا ڪر ڀي خيالو
 منتظر دي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــر زمه محرومــــه له ڪتو
 ياره جـــــوره شڪوفه پــــه زمستان ڪر هـ
 او ڪه نه وي جان دمــــاغ مي ڪر هـ خوشبو
 جـــــدايي ديار ترخه وصال شيرين ده
 ڪه يــــوخله وصال ڪاندي نن پــــبرزو
 عــــاشقان دي شهــــبازان ديار په مينه
 سرگــــردان دي پرزمين پرلــــويو غرو
 ربه روي ستاد دوستانــــوممي دروري
 عــــاشقان ڪــــر هـ منور په انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملا اميره) عــــفو غواړه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زړه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخه يوور غم بي نورولگاوو
 خوشحالي دزندگي را پوري غم شوه
 غم بي درونده هجران زور پسر ما پورولگاوو
 دنفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږ څه تصرف سوی دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زما دلبره

ملا اميره عفو غواړه په چراو په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم ڪنبلې دئ اوسنی ليکدود بي (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجھتی بیا پرما زروولگا و
مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
دمعشوق پسه طلب ستري عاشقان ده
(ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کو و
محکمہ پرخیل دین شو و باد شاه ته دو عا گو بی کو و
راغلی اروسان دي دوی و مور و ته حیران دي¹⁰⁹
غیرت د دین به و کړ و مور به هم پهلوانی کو و
حیات دي ز مور باد شاه و ی کل اسباب برابر وینم
قتل به کفار کړ و مور پردوی شمشیر بازی کو و
پر خلافت د چار یار دي محکم ز مور باد شاه و ی
مغلوب دي کافران شی چی پردوی مور غالبی کو و
بد بخته کافران دي نا امید له قرآن دي
فتح به خدای را کړي د قرآن مور پیروي کو و
انگریز که اروسان دي ز مور جنگ خنخه ترسان دي
مومنان ټول شیران دي اوس پردوی به چا بکی کو و
ترسان می اروسان دي دلاوره مومنان دي
غازیان منتظران دي مور دوی ته کار سازی کو و

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کي افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخي مدار کوسره سمه نه خپزي. دشاعر مراد به یا په سیمه کي د بلشویکي نفوذ دخپریدو خطروي اودی به بی دروس د تجاوز په نامه تعبیروي او یا به نو پردرد باندی دروسانو پوځي تبری ته اشاره وي. دغه واقعه د غازي امان الله خان د پاچهۍ په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پوري دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سي؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
بې جنگه بې نه پرېرېدو د خپل دین مورغاوري کوو
قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمي کوو

تريوسف ډېر نيايسته زمـوړ پيغمبرو
ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
غلبه دنـوړيې تېره تـر هر چاوه
په خـوبانو کښي څرگند لکه زيړ لـمرو
دو حدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
نه بيې مـثل پـرزمين لکه نـبـتـرو
د کـمال پـه مېوه پـره دغه درخته
مـومنانومي نوش کـړي بـه ثـمرو
شاکـران د دې مېوې بـه سـر بلندوي
تورزا غـان له دې مېوې خـخه کـورکرو
مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کړي
غافلان لـه خپله دینه گاو و خـرو
د طاعت بارچي بابا آدم پـه شاکـر
مـومنان بې¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
مـومني ده نيکنامي د عـقبا گـته
مـومنانو تپينگه کـر په که مي ضررو
د نبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
سپي رقيب ثابتـه نه شـو لوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي پسه لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بېهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کوته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ پسه لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگردانه له خپل نفسه ډېر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر جهان باندي ژړا ديار له حبه
 دا ژړا د محبت دخدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عا شق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد (ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنيا که پخپل فکـر گلستان کـرې
عاقبت به يې خراب دمـرگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خـوی خصلته
دامشکل ده چي ديدہ څـوک بې چشمان که
جاهـلانـو په دنيا دین بدل کـرې
ددنيا هـر پـر به نه که دین نسيان که
که دانايي پـر خپل سرنيسه لاسـونه
وجاهـل ته نصيحت ډـر عالمان که
ناصحان که نصيحت د دین بيان کـرې
(ملا امير) به يې قبول ږدول وجان که

محبت د خـداي دوستان بې خـداي نه که
په يوه زړه کـنبي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهـر وي له عالم باطن له حقه
مشاهـده يې له خـدايه بل رای نه که
چي توانگـرد قناعت په خـزانه شي
هيڅ کـذره د غنيا نو په سـرای نه که
احتياجي بې خـپله ربه دبل نه که
روح وجـان به بې له خـدايه فدای نه که
عـاشقان دي طالبان ديار د وصل
که واصل شي و معشوق تـه وای وای نه که
په کـوڅه کـنبي د معشوق حيران ولاړوي
خوښ خـرم وي په حيرت کـنبي هم تلاي نه که
حال و قـال دي موافق شه (ملا اميره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خودبين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابې وفا پسه جفادئ عالمه
نقصان کل زمماخپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژراپسي مرمه
دبلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجووي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړي دغم له بارونه
ما غريب کره بعیدله شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا حبيب پر بنندم سرما لونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب دکفار و ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هسه و شفيق
يار غار دسردار د هجرت په مز لونه
پتولو خو بوان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فارق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کدر دار ترجمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خوبان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـ و عيان د (امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان د جانان صفتونه

د عشق اورمي پـر زړگي و کـړه پوښتنه
ز مـا پر حال په چابکي و کـړه پوښتنه
شپږ د اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
د ازخـمونه دمـرگي و کـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا د ديدن ورکړي
ز مـا د واده پر هېزي و کـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريمـم ورته ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري و کـړه پوښتنه
هيڅ حاجت ز مـا په کار و خدمت نشته
ز ما ژړايار خـوښوي و کـړه پوښتنه
درقيب د لاسه ډـر پـه زړه غـمجن يم
نن ز مـا پر غمگيني و کـړه پوښتنه
عشق جـهـاز شو گـډ يې کـړم په محبت کښي
ته مـهـريان شه پر غرقـي و کـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زېره تل ژړا کـړي
راشه ز مـا پر غريبي و کـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس ز مـا د دلبرده
عـاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـواري د سوزگـداز شي
خـود به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغه خوک چي وي بېغم ديار له فـکره
سـرې نه ده پـه مثال د گاو خـرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسرو مال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړي پر خپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړي روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته ناره ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کـمـبـخـتـان مـي غـا فـلان د يـار لـه ذـکر ه
 لـغـز يـد ه و ي و خـپـل نـفـس تـه مـسـخـر ه د ه
 پـر هـمـت د ز ا هـد ا نـو آ فـر يـن شـه
 نـفـس شـيـطـان بـي پـه عـذـاب نـبـه تـمـا شـه د ه
 پـيـر و ي د پـاک قـرآن مـو پـه نـصـيـب کـر ي
 چـي هـمـبـش ز مـو ر پـه خـو لـه و ر د و ظـيـفـه د ه
 پـه نـصـيـب مـو شـفـاعـت د پـاک ر سـول کـر ي
 پـاک سـبـحـان بـي کـي¹¹⁸ خـو شـحـال کـر ي و عـد ه د ه
 لـه د ي خـپـل ي بـد بـخـتـي خـخـه پـه عـذـاب يـم
 گـيـلـه نـشـتـه پـر هـر چـا مـي تـو ر ه شـپـه د ه
 هـر عـا شـق شـيـر يـن گـفـتـن شـيـر يـن ز بـانـه
 (ملا امير) مـي د ر يـا شـي ډ کـي¹¹⁹ سـيـنـه د ه

هـغـه خـوک چـي صـاد قـان و ي سـتـا پـه مـيـنـه
 مـحـبـت بـي¹²⁰ هـمـبـشـه پـر خـپـل يـا ر و يـنـه
 او ل حـال د سـالک د ا د ئ ا ي د ر و پـشـه
 چـي پـه حـب کـي د خـپـل شـيـخ بـه فـنـا ه شـيـنـه
 حـقـيـقـت د حـب بـي هـلـتـه ظـا هـر پـر ي
 چـي د پـاک ر سـول پـه شـر عـه عـمـل و يـنـه
 د و يـم حـال د صـاد ق د ا د ه پـه مـحـبـت کـنـبـي
 چـي د پـاک نـبـي پـه حـب کـنـبـي فـنـا و يـنـه
 د ر يـم حـال فـنـا فـي اللـه بـسـولـي طـالـبـه
 بـي لـه يـار ه مـا سـو ا کـل تـر ک و هـيـنـه

118 بـي کـي = بـه بـي کـر ي

119 ډ کـي = ډ کـه بـي

120 بـي = بـه بـي

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
چي خالي به له دې درو جو خوک وینه
هرچي لار د شريعت يې وي پرې اينبي
ره برده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
که باوردي پسه آيات و حديث کپري
ملحدي پسه طريقت کني ډېره وینه
هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
پسه سپين منځ به آخرت لره ورځينه
خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
چي مقام دموحدی، مي روزي شينه
(ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستاد هجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
زړه مي زخمی داستاله لاسه دوايي غواړمه
دوايي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجويي غواړمه
ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
سيروسلوک راباندي تېرشو مقبولي غواړمه
نفس و شيطان مي د بنمان ستامهر باني غواړمه
زم مشرب دنقشبند پير مجددي غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچند به ســـــوزيمه نور محمدي غواړمه
 در عشق تو سوختيم در و صلت رهنمايي غواړمه
 عمرم عبث گذشت در طاعت عمر ثاني غواړمه
 پيرمي اولاد ددـــــمريار پير قريشي غواړمه
 (ملا امير) خوار يې دامنگير زي¹²³ غلامي غواړمه

په خـــــو بانو کښي کلانه راشه راشه
 زمـــــاد زړه محبه گـــــرانه راشه راشه
 پيروي دي قبلـــــوم پـــــردو و چشمانو
 ته يې نور زمـــــاد چشمانه راشه راشه
 زما د پير نـــــور به رهبر شي ستا تر نوره
 ستانور به شي رهبره تر سبحانه راشه راشه¹²⁴
 (دا) ستانـــــور ده و سيله زما وصال ته
 تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
 مـــــحبت ديارا فضل تـــــردوه جهانه
 ته يې زمـــــاد زړه ارمـــــانه راشه راشه
 په کامل صفت موصوف تـــــر کل عالم يې
 باطن نـــــور ظاهـــــرانسانه راشه راشه
 ستا امت هـــــمبشه فـــــخر په تا کاندي
 تـــــه ســـــرداريې دنبيانه راشه راشه
 ډېر دي قـــــدر هم حرمت پرخيل خالق ده
 کامـــــل ميره دخـــــو بانه راشه راشه
 کمينه امتي ســـــتايم پاک رســـــوله
 زه (امير محمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زي = زه يې

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضي نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کومه و سالک ته يې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پر بل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پرگياه
ذات دگياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لري منصفه
که عشق باندي غالب شي ترگياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته يې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني په غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای يې دغه ده
سالک به ترتيب پرې هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتو کوم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شو له طاعته غافلان دي
ودين ته يې شا کړې په دنيا پسي روان دي
بيدارشئ مومنان لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به درشي سوال جواب يې په ايمان دي
کامل که دي ايمان وهيخ دي و پره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يورازگياه ده، چي پر نور وگلانور اتا وپري.

د ملا امير ديوان

راووزه ونيكي ته بد عمل دي د خان زيان دي
فهم وکله (اي) مومنه عاقبت دادنيا پاته
محصل دهرچا مرگ دئ خني پاته يتيمان دي
سپين زړه دي تورېري گناهونه دي ډېرېري
صيقل (بي) اسم ذات ده شريعت که پر اوړاندي
پنځه روخي ژوندون دئ عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا اميره) نفس شيطان دي دنمندان دي

يوه درخته يې نهال کړه په قدرت کښي¹²⁶
خلور بناخ (بي) ورپيدا کړه په زينت کښي
هر (يو) بناخ له گوناگون مېوې څخه پرده
زاغان خني محروم بلبلان گله په وصلت کښي
بلبلان چي همېشه پر گل مين ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقيقت کښي
چي بلبل غـوندي صادق په مينه نه شي
دامشکل ده چي به گـله شي په جنت کښي
ساکنان دهغي درختي هغه څوک دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت کښي
مـثال ددرختي ذات دپاک حبيب ده
چاياران يې خلـور بناخه په قربت کښي
بلبلان مي عـاشقان دخداي دوستان دي
رب ورکړې خـوشحالي په آخرت کښي
زاغان مي کافـران منکر الحق دي
محرومي شـوله ورپېښه په خلقت کښي
په اول کښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل کي د (نس) په ردیف کي وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار دغم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي به پري پر گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل و گلـزار شي
عـاقبت به شي فنا د مرگ خزان راځي
څه دغم ژوندون بي زما په قسمت را کړي
بي له ياره د عشق دو دمي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسمان راځي
سرگردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـر گلـو زياتي تـماشه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـري نن د ژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

د ملا امیر دیوان

ستا جـ فـاـدـه هـمـپـشـه مـا ژـړـوـي
رـقـیـبـان پـسـه نـصـیـحـت مـا خـنـد وـي
ز هـ حـیـران یـم چـي ژړا کـړم کـه خـنـد اکـړم
نـه پـو هـېـږم چـي یـار زـمـا خـه خـو بـنـوـي
د جـرـس لـه حـالـه حـال زـمـا مـعـلـوم شـو
تـر خـنـد اـز مـا ژړا یـا مـا رـقـبـلـوـي
د اـد نـیـا د ژړا اـخـای چـي بـیـغـم نـه شـې
سـتـا ژړا لـسـره اـجـسـرت یـا رـد رـکـوـي
د اـجـسـرت حـسـاب مـي خـپـلـه زـنـد گـي د هـ
عـا قـبـت د صـوـرت حـجـاب پـاره کـوـي
د مـحـشـر پـسـه رـو خـ بـه نـیـک و بـد نـیـکـاره شـي
د اـنـا یـان مـي نـیـک پـسـه بـد نـه بـد لـوـي
آئـیـنـه د زړه صـفـا کـړه لـه هـر زـنـگـه
(ملا امیره) خدای رحمان ده رحم کوي

عـا شـقـان دـي بـیـمـار ان پـسـه زړه زخمـي
د دـیـدن زکات غـو اړي پـسـه مـسـکـیـنـي
هـیـخ حـا جـت یـي د د نـیـا پـه چـاره نـه وـي
نـه پـسـه کـا رـیـي وـي جـنـت غـلـمـان حـو رـي
د خـپـل یـا ر د یـدن یـي خـو بـن تـر د و ه جـهـان وـي
قـاسـم کـړی بـنـسـه قـسـمـت دئ اـز لـي
د تـو حـیـد د بـا غ مـي هـر عـا شـق بـلـبـل د هـ
و د ي بـا غ تـه بـل مـر غـه لـار نـه لـرـي
د گـلـانـسـو سـیـل بـي بـه هـار ه نـشـتـه
د د یـد ا ر ر و خ لـسـو ی بـه هـار د ه کـا مـلـي
پـه نـصـیـب د ی بـنـه د یـد ا ر پـه لـسـو ی بـه هـار شـه

د ملا امیردیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د ديار شه محبتي¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دی خو نسخه پرمه دې ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چې څو پانې به يې لوبدلي وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**